

5. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : монографія. Київ : КНТ, 2008. 184 с.

6. Васильєв Ю. С. Взаимодействие права и морали. *Советское государство и право*. 1966. № 11. С. 12–20.

Одержано 08.04.2019

УДК 347.440

Олена Вікторівна СІБІЛЬОВА,

аспірант кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОГОВОРИ У СФЕРІ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Права та обов'язки учасників інформаційних відносин визначаються значною кількістю договорів, які опосередковують інформаційні відносини. Серед таких договорів можна виділити договори в сфері надання інформаційних послуг. Згідно з ч. 2 ст. 23 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII «Про інформацію» інформаційна продукція та інформаційні послуги є об'єктами цивільно-правових відносин, що регулюються цивільним законодавством України. Визначення місця договорів в сфері надання інформаційних послуг в системі цивільно-правових договорів має важливе значення для з'ясування правової характеристики договорів в сфері надання інформаційних послуг та істотних умов цих договорів, що впливатиме на укладення, виконання договорів в сфері надання інформаційних послуг.

В. А. Васильєва зазначає, що питання систематизації договорів пов'язані із необхідністю визначення критеріїв для поділу договірних видів на певні класифікаційні групи. У правовій доктрині існує певний правовий дуалізм щодо систематизації зобов'язань та договорів [1, с. 127]. Перш за все зобов'язання поділяються на договірні та недоговірні зобов'язання. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. виходить саме з такого підходу, закріплюючи договірні зобов'язання в підрозділі 1 розділу III Книги п'ятої «Зобов'язальне право», а недоговірні зобов'язання в підрозділі 2 цього ж розділу.

В юридичній літературі існують різні підходи щодо визначення кола договірних зобов'язальних відносин, які належать до договорів в сфері надання інформаційних послуг. Зокрема В. В. Нахратов обґрунтовує віднесення до зобов'язання з надання інформаційних послуг аудиторських, оціночних, бухгалтерських послуг, послуг з навчання, маркетингових, рекламних, правових, детективних послуг. Даний перелік послуг він вважає невичерпним, дозволяючи включити в нього й інші відносини, що відповідають ознакам інформаційних послуг [2, с. 7].

А. О. Кодинець визначає систему договірних інформаційних зобов'язань, до яких належать зобов'язання, що виникають внаслідок створення та набуття прав

на інформацію та зобов'язання щодо надання чи передачі прав на інформацію. Зобов'язання, спрямовані на набуття прав на інформацію виникають на підставі договорів про проведення інформаційного пошуку, про надання консультативних та інших інформаційних послуг, договорів щодо створення об'єктів інтелектуальної власності за замовленням, договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт та інших договорів. Зобов'язання, спрямовані на надання чи передачу прав на інформацію виникають на підставі ліцензійних договорів, договорів про конфіденційність, договорів про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності тощо [3, с. 9].

Підтримуючи останній підхід, що договори в сфері надання інформаційних послуг є підставою виникнення зобов'язань, які спрямовані на створення та набуття прав на інформацію, визначимо місце таких договорів у системі цивільно-правових договорів.

О. С. Йоффе в основу класифікації зобов'язань у цивільному праві було покладено комбінований критерій, який об'єднує економічні та юридичні ознаки, й, відповідно, за цим критерієм в системі зобов'язань було виділено: 1) зобов'язання з оплатної реалізації майна (купівля-продаж, поставка, контракція сільськогосподарської продукції, міна, довічне утримання); 2) зобов'язання з безоплатної передачі майна в користування (майновий найм, найм житлового приміщення); 3) зобов'язання з безоплатної передачі майна у власність або користування (дарування, позичка); 4) зобов'язання з виконання робіт (підряд, підряд на капітальне будівництво); 5) зобов'язання з надання послуг (доручення, комісія, зберігання, експедиція); 6) зобов'язання з перевезень (залізничних, морських, річкових, повітряних, автомобільних, морське та річкове буксирування); 7) зобов'язання з кредитів та розрахунків (позика, банківське кредитування, розрахунковий та поточний рахунки, розрахункові правовідносини, чек, вексель); 8) зобов'язання зі страхування (майнове страхування, особисте страхування); 9) зобов'язання про спільну діяльність (спільна діяльність громадян, спільна діяльність організацій); 10) зобов'язання, що виникають з односторонніх правомірних дій (публічне обіцяння винагороди, ведення чужих справ без доручення); 11) охоронні зобов'язання (зобов'язання, які виникають внаслідок завдання шкоди, рятування майна, безпідставного набуття або збереження майна) [4, с. 24–25].

Проте зазначений комбінований критерій класифікації зобов'язань викликав критику в юридичній літературі. М. І. Брагінський наголошував на тому, що в подібному групуванні мають прояв скоріше риси інвентаризації договорів, ніж їх класифікації, і з цієї причини, зокрема, вказане групування не має чітко визначених внутрішніх меж. На його думку, єдиним виходом є використання багатоступеневої класифікації договорів. При цьому мається на увазі, що договори, об'єднані в певні групи, на кожному наступному рівні відображають особливості попередніх. Використовуючи досить послідовно принцип «результату» («спрямованості результату»), цивільні договори, виділені в ЦК,

можна розділити на чотири групи: спрямовані, по-перше, на передачу майна, по-друге, на виконання робіт, по-третє, на надання послуг і, по-четверте, на заснування різних утворень. При наповненні кожної з цих груп передбачається, що в одну і ту ж групу разом з певним типом договорів, якому присвячена окрема глава ЦК, потраплять і всі види відповідного типу, яким, в свою чергу, присвячений окремий параграф даної глави [5, с. 399].

А. О. Кодинець зазначає, що ЦК України безпосередньо не містить правових положень регламентації зобов'язальних інформаційних договірних відносин. Ні договори про конфіденційність, ні договори про створення та надання інформації чи договори про надання інформаційних послуг не дістали наразі свого легального закріплення у нормах ЦК України. Лише окремі положення кодексу присвячені регламентації договорів у сфері інтелектуальної власності [3, с. 205]. Договірні відносини консалтингу, так само як й інших договорів про надання інформаційних послуг (про проведення маркетингових досліджень, про інформаційне консультування та супровід, договорів про проведення інформаційних, у тому числі патентних пошуків тощо) належать до групи непоіменованих договорів, законодавче регулювання яких є перспективним завданням вітчизняної системи цивільного законодавства [3, с. 206].

Варто підтримати зазначений підхід, що договори в сфері надання інформаційних послуг належать до групи непоіменованих договорів, і, застосовуючи принцип «результату» («спрямованості результату»), запропонований М. І. Брагінським, можна зробити висновок, що договори в сфері надання інформаційних послуг належать до групи договорів про надання послуг, проте являють самостійний тип цивільно-правових договорів – договори в сфері надання інформаційних послуг, які в свою чергу поділяються на окремі види, обумовлені певними особливостями надання інформаційних послуг, наприклад, договір про надання інформаційних послуг, який спрямований виключно на задоволення інформаційної потреби замовника; договір про надання консалтингових послуг; договір про надання аудиторських послуг тощо.

Отже, договори в сфері надання інформаційних послуг являють собою самостійний тип цивільно-правових договорів, що потребує здійснення подальшого наукового аналізу їх правової характеристики, істотних умов, особливостей укладення, виконання, відповідальності за невиконання чи неналежне виконання.

Список бібліографічних посилань

1. Договір як універсальна форма правового регулювання : монографія / за заг. ред. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
2. Нахратов В. В. Обязательство по оказанию информационных услуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. М., 2009. 24 с.
3. Кодинець А. О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин: методологія, теорія, практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 470 с.
4. Иоффе О. С. Обязательственное право. М. : Юрид. лит., 1975. 880 с.

5. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая: Общие положения. Изд. 2-е, завод 6-й (стереотип.). М. : Статут, 2003. 848 с.

Одержано 14.04.2019

УДК 347.2

Юлія Михайлівна ФІЛОНОВА,

аспірант кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВИКЛЮЧЕННЯ МАЙНА З-ПІД АРЕШТУ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЧУЖЕ МАЙНО В УКРАЇНІ

1. В сучасних економічних умовах в Україні застосовуються правові механізми захисту речових прав на чуже майно, які ще не отримали належного глибокого висвітлення в науковій літературі. Варто зазначити, що дослідження способів захисту права власності завжди займало важливе місце в юридичній науці взагалі й в цивілістиці, зокрема, адже на захист права власності прямо чи опосередковано спрямовані норми багатьох галузей права (цивільного, кримінального, адміністративного та ін.) [1]. Разом з тим, питанню способів захисту речових прав на чуже майно приділяється недостатньо уваги.

2. Відповідно до ст. 396 ЦК особа, яка має речове право на чуже майно, має право на захист цього права, у тому числі й від власника майна. Захист речових прав на чуже майно в порядку цивільного судочинства може здійснюватися за вимогами, аналогічними до тих, що пред'являються для захисту права власності, якщо вони не суперечать змісту та відповідають природі відповідного речового права. Згідно зі ст. 16 ЦК України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Захист цивільних прав та інтересів може здійснюватися, зокрема, шляхом звільнення майна з-під арешту. Ч. Н. Азімов, вказує, що всі передбачені ст. 16 ЦК України способи захисту суб'єктивних цивільних прав поділяються на речово-правові та на зобов'язально-правові. Характерними рисами речово-правових засобів захисту права власності є: спрямованість на безпосередній захист абсолютного суб'єктивного права; відсутність зобов'язань між власником і особою, що порушила його суб'єктивне право власності [2].

3. Речово-правові позови спрямовані на захист таких правоможностей власника як володіння, користування та розпорядження. До цих позовів відносять: позов про витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов); позов про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном (негаторний позов); позов про виключення майна з опису та зняття з нього арешту. Для захисту правоможностей розпорядження та володіння застосовуються такі способи захисту, які прямо